

Сучасні підходи країн ЄС до циркулярної економіки

Питання необхідності впровадження нової моделі світової економіки вперше було висунуто на розгляд ще у ХХ столітті, коли попередня модель (лінійна економіка), що базувалась на невичерпності природних ресурсів, почала давати дуже помітні негативні наслідки: відходи не перероблялись, виробництва та вся економічна система базувались на марнотратному споживанні ресурсів, і це призвело до стрімкого накопичення глобальних екологічних проблем, більшість з яких не є вирішеними дотепер. Вперше концепт нової, циркулярної економіки було запропоновано в 1966 році, що початково базувався на питанні екології, а в майбутньому набув економічного значення як в США, так і в країнах ЄС, і розвивається дотепер, являючи собою єдино вірну економічну та екологічну стратегію розвитку, до якої має долучитися й українське суспільство, для котрого дане питання стоїть особливо гостро й актуально через помітні проблеми з екологічною складовою економіки та зростаючі темпи накопичення неперероблених відходів [1].

Ефективним рішенням виявилось впровадження плати за забруднення навколишнього середовища та визнання існування глобальних екологічних проблем (руйнування озонового шару, глобального потепління тощо). Зараз основним вектором європейської циркулярної економіки є не лише збереження природи, а й економічний ріст без підвищення рівня споживання її ресурсів та отримання відходів, що, крім вищезгаданих пунктів, має позитивний вплив на кількість робочих місць в екологічній та економічній сферах. Важливими кроками у впровадженні циркулярної економіки слід відзначити перехід виробництв країн ЄС на повністю переробні упаковки, поступову відмову від виробництва одноразових пакувань та посуду, впровадження на масштабних виробництвах заходів, що виконують переробку використаних продуктів (наприклад, наступні компанії здійснюють переробку певної продукції: DELL — цифрове обладнання, LEVIS — одяг, взуття та текстиль, TIMBERLAND — шини), а також введення зручної системи сортування сміття та поширення серед населення екологічних наративів: проведення просвітницьких заходів на тему свідомого використання природних ресурсів та переробки відходів. Помітного успіху у переробці сміття серед країн ЄС досягла Швеція: на території країни було відкрито близько 600 центрів для збору відходів, побудовано велику кількість сміттєпереробних підприємств, а серед населення на державному рівні впроваджено плату за вивіз побутових відходів задля мотивації населення до переробки й вторинного використання відходів. Для порівняння: менше 1% території Швеції займають сміттєзвалищні полігони, в той час як станом на 2019 рік в Україні 94% сміття було відправлено саме на захоронення, що призвело до катастрофічного впливу на екологію всієї країни: забруднення повітря, ґрунтів та вод, підземних та наземних, а спалювання

сміття відбувалось в дуже малих об'ємах (близько 3%), як і переробка (теж 3%) [1, 2].

У порівнянні з країнами ЄС, Україна суттєво відстає в процесі впровадження циркулярної економіки у повному її обсязі через низку проблем: низький рівень логістики (якості доріг, можливостей транспортування сировини для повторної переробки), відсутність достатнього фінансування екологічних проектів, установ з переробки відходів та низький рівень самосвідомості населення у питанні екології власної країни: наприклад, сортування відходів здійснюється суто добровільно та ніяк не заохочується державою, а частина відходів, що є відсортованими на момент збору, все одно відправляються на стихійні звалища, де не переробляються належним чином. На жаль, останні десятиліття показують негативні зміни у економіці України: лише за період 2010–2017 років темпи утилізації знизились на 20,11%, обсяг накопичених відходів збільшився до 12 442 168,6 тис. тон, а станом на 2024 рік Україна все ще закуповує відсортовані матеріали (макулатуру, пластик, тощо) для їх переробки на підприємствах: щорічний імпорт складає близько 172 600 тон, а експорт — 5100 тон з урахуванням дуже високих цифр обсягу відходів, що є невідсортованими та за умови свого накопичення приносять суттєві збитки національній економіці [1, 3–5].

Слід згадати і деякі позитивні зрушення: розглядаючи досвід України у переході на циркулярну економіку, відбулося затвердження в 2019–2020 роках Національного плану управління відходами до 2030 року, який передбачає нові порядки з переробки, класифікації та управління відходами (в тому числі осадами стічних вод й небезпечними відходами) з метою зменшення кількості сміттєвих полігонів, стимулювання створення об'єктів інфраструктури з оброблення, відновлення й видалення побутових відходів, і, нарешті, популяризацію у засобах масової інформації заохочення належного поводження з побутовими відходами [4].

Для позитивних змін екологічної ситуації України, особливої уваги потребує вирішення наступних питань:

- питання національної свідомості у питанні екології та переробці сировини: її покращенню може посприяти введення заохочення за шведським прикладом (плата за утилізацію відходів, що спонукати-ме до самостійного сортування), проведення просвітницьких заходів на відповідні теми та приділення більшої уваги питанню екології у шкільних та вищих навчальних закладах для формування екологічно відповідального мислення у населення;
- обмеження територій сміттєвих полігонів та вирішення питання стихійних звалищ (їх ліквідація та переробка наявного на них сміття);
- модернізація системи сортування сміття до рівня країн ЄС для забезпечення прямого надходження вже відсортованих відходів на підприємства з їх переробки.

Отже, підсумовуючи дану інформацію, можна зробити наступні висновки: на даному етапі країни ЄС зазнали масштабних позитивних змін і зрушень в питанні екології, від питання сортування сміття до його переробки

на нову продукцію, паливо чи енергію, й суттєвого зменшення кількості сміттєвих полігонів. У випадку конкретно України ще не можна зробити позитивні висновки; багато ініціатив на даний момент призупинено або ж вони не виконуються належним чином, кількість сміттєзвалищ, стихійних та «офіційних», є критично великою, а екологічно спрямована національна свідомість не є сформованою або принаймні заохоченою державою, проте на політичному рівні прийняття розпоряджень та планів Україна робить позитивні кроки у напрямку досягнення рівня країн ЄС.

Список використаних джерел

1. *Варфоломєєв М. О., Чуріканова О. Ю.* Циркулярна економіка як невід’ємний шлях українського майбутнього в аспекті глобалізації // Ефективна економіка. — 2020. — № 5. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.200> (дата звернення: 31.01.2024).
2. *Пилипюк С.* Сміттєспалювальні заводи — це ок? Досвід Швеції та України // The Village Україна. <http://www.village.com.ua/village/city/eco/291097-smittespalyvalni-zavodi-tse-ok-dosvid-shvetsiyi-ta-ukrayini> (дата звернення: 31.01.2024).
3. Україна купує понад 200 тисяч тонн сміття щороку // Еко.Район — новини про екологію. <http://eco.rayon.in.ua/news/631494-ukraina-kupue-ponad-200-000-tonn-smitty-shchoroku> (дата звернення: 31.01.2024).
4. Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 20.02.2019 р. № 117-р: станом на 17 верес. 2020 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 31.01.2024).
5. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов’язковості використання рідкого біопалива (біокомпонентів) у галузі транспорту 3356-д від 05.11.2020. <http://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/4577>

Co-funded by
the European Union

Фінансується Європейським Союзом. Однак висловлені думки та погляди належать лише авторам і не обов’язково передають погляди Європейського Союзу або Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні орган, що надає грант, не можуть нести за них відповідальність.